

УДК 821.161.2(07)

Інна Горячок

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРАКТИВНОГО ВИВЧЕННЯ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Перші десятиліття ХХІ століття характеризуються новими підходами, інноваційними технологіями в освіті. Адже головне завдання сучасної школи – всебічно розвинена, креативна, гармонійна особистість, здатна критично мислити, самостійно пізнавати себе і оточуючий світ. Так, у Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті пріоритетним напрямком у розвитку освіти є підготовка освічених людей, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження сучасних технологій.

Сьогодні на часі звернення багатьох учених-методистів та вчителів-практиків до інтерактивних технологій. Проблема застосування інтерактиву в навчальному процесі була в центрі уваги таких дослідників, як О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, В. Мельник, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інтерактивних методів для посилення ефективності процесу навчання. Так, Н. Вукіна, А. Фасоля, А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех, Л. Соболев, О. Іванова та інші вказують на використання інтерактивних методів і прийомів навчання, які заохочують учнів до активного пізнання, що допомагає осмисленому і більш глибокому засвоєнню матеріалу. «Сутність інтерактивного навчання, – стверджує О. Комар, – полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання» [4, с. 25].

Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить, що зміни неможливі без застосування на уроках інтерактивних технологій, які ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільному обміні думками тощо.

Інтерактивна модель навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити найсприятливіші, комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність. З англійської «інтерактив» («іпегасі») означає: взаємний та діяти, тобто, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, висловлювання своєї точки зору стосовно тієї чи іншої проблеми, вміння доказово міркувати, спільне вирішення питання на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це

співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і учитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Під час інтерактивного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з товаришами, критично мислити, поважати думку колег, приймати продумані рішення.

Метою нашого дослідження є аналіз інтерактивних прийомів навчання, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української літератури під час вивчення публіцистичних творів.

В 11-му класі під час опрацювання учнями статті У. Самчука «Нарід чи чернь» вчитель може використати прийом «Мікрофон». Звучить запитання, яке допоможе старшокласникам зрозуміти і краще проаналізувати цей публіцистичний твір: «Який зміст ви вкладаєте у поняття «нарід» і поняття «чернь»? Учні, передаючи один одному уявний мікрофон, дають лаконічні відповіді, наприклад: «*Це цілі покоління людей зі своїми звичаями, історією, мовою*», «*Це діди і прадіди, сини і батьки України*», «*Це організована маса людей, які проживають на певній території*», «*Це українська нація*», «*Це спільнота людей, які живуть за встановленими законами*»; «*Це юрба*», «*Це безликі постаті*», «*Це хохли, а не українці*», «*Це люди без гідності і національної свідомості*», «*Це синонім до слова малороси*». Вислухавши ці думки, вчитель підсумовує висловлювання старшокласників.

Прийом «Прес» допомагає учням учитись формулювати чіткі, повні й аргументовані відповіді. Відповідь будується за схемою:

1. Власна позиція. «*Я вважаю, що народ – це група людей, що мають спільну мову, культуру, територію, історію*».
2. Обґрунтування: «*Тому що всі ці ознаки набуваються протягом історичного розвитку*».
3. Приклад. «*Наприклад, шотландці практично повністю перейняли англійську мову, але не рахуються англійським народом*»
4. Висновки. «*Отже, я вважаю, що кожен народ самобутній*».

Здатність підсумовувати інформацію, схоплювати складні ідеї, відчуття та уявлення й формулювати їх декількома словами є дуже важливою навичкою для старшокласників. Це вимагає ретельного обмірковування на основі глибокого розуміння проблем, які піднімаються у публіцистичних творах. Сенкан – це «вірш», який синтезує інформацію й факти у стисле висловлювання, яке описує чи віддзеркалює тему. Це п'ятирядковий вірш, що будується за такими правилами: перший рядок – іменник, другий – два прикметники, третій – три дієслова, четвертий – речення з чотирьох слів, які пояснюють суть першого рядка, п'ятий – слово-синонім до першого. Сенкан використовують здебільшого на стадії рефлексії з метою перевірки глибини усвідомлення учнями певних понять. Прийом є чудовим інструментом для синтезу складної інформації, для оцінки міри розуміння учнем матеріалу та творчого формулювання думок. Прикладом сенкану під час аналізу статті У. Самчука «Нарід чи чернь» можуть бути такі рядки:

---

*Народ
Український багатостраждальний
Живе, співіснує, розвивається
Ніхто не подолає його міць
Нація*

Прийом «Карусель» дасть змогу за короткий проміжок часу підбити підсумки вивченого та опитати більшість учнів. Тому пропонуємо на завершальному етапі під час вивчення статті Уласа Самчука «Нарід чи чернь» запропонувати старшокласникам дібрати якомога більше рис українського національного характеру (Н-д, працьовитість, гостинність, мудрість, життєвий оптимізм, волелюбство, задрість та інші).

Доречним на уроці вивчення памфлету І. Багряного «Чому я не хочу повертатись до СРСР?» є використання прийому «Щоденник подвійних нотаток». Для того, щоб оформити щоденник подвійних нотаток, треба провести вертикальну лінію посередині чистого аркуша паперу. Зліва слід записати епізод або якийсь образ із тексту, який уразив найбільше, можливо, нагадав щось із власного досвіду, здивував. Праворуч від лінії треба прокоментувати цей абзац: Що саме в цій цитаті примусило її записати? На які думки вона наштотувала? Які запитання вона викликала? Слід зазначити хоча би три-чотири записи у своєму щоденнику подвійних нотаток. Такий вигляд може мати «Щоденник подвійних нотаток» до фрагменту твору І. Багряного «Чому я не хочу повертатись до СРСР?», який вивчається на уроці:

<i>1. Український народ був доведений до людоджерства</i>	<i>Стадія поїдання таких самих істот як самі</i>
<i>2. Матері з'їдали своїх дітей</i>	
<i>3. До такого вони були доведені більшовизмом</i>	<i>Жах, трагізм людської природи Що роблять з низами верхи?</i>

Стратегію «Кубування» варто запропонувати учням для кращого розуміння проблеми і розкриття її суті. Так можна означити проблему голоду в нашій країні, що піднімається у вище згаданому памфлеті.

Опишіть це

Голод – це соціальна біда, обумовлена нестачею продуктів харчування.

Асоціюйте це

Голод – смерть – жахіття – ...

Порівняйте це

Голод, як стихійне лихо, що знищує все на своєму шляху

Проаналізуйте це

Знищення людей, поширення ненависті, ...

Застосуйте це

Допомагати, робити запаси, збагачуватися.

Цікавим є прийом дискусійна сітка Алверманна, який доречно використовувати під час вивчення публіцистичних творів у старших

класах. Протягом 1–3-х хвилин учні записують у дві колонки аргументи «за» та «проти», після чого обговорюють у парах написане. Потім учні діляться на групи за поглядами і кожна з утворених груп відстоює свою думку. Відбувається диспут. Даний вид роботи цікавий тим, що кожний з учнів намагався віднайти аргументи і «за», і «проти»; а це сприяє глибшому розумінню питання, вихованню толерантності, терпимості до переконань, що не відповідають особистим. Сітку Алверманна можна застосувати під час аналізу статті Остапа Вишні «Дещо з українознавства». Вчитель-словесник обов'язково зазначить учням, що Остап Вишня ставив вище всіх рис у характері кожної свідомої людини глибинний патріотизм: «Я вважаю за українця не того, хто вміє добре співати «Реве та стогне» та садити гопака, і не того, в кого прізвище на «ко», а того, хто бажає добра українському народові, хто сприяє його матеріальному і духовному розвитку. Бо ото і є справжні українці» [2, с. 167]. На цьому етапі старшокласники оформляють свої думки і міркування у такий спосіб:

ТАК	Чи справді ми малоросійські хохли?	НІ
-----	------------------------------------	----

«Грунування», або «асоціативний куш», є прийомом навчання, яка спонукає учнів думати вільно та відкрито на певну тему. Вона націлена передусім на стимулювання мислення про зв'язки між окремими поняттями. Грунування може бути використане як на стадії актуалізації, так і на стадії підбиття підсумків вивченого, як спосіб побудови нових зв'язків чи спосіб графічного зображення нових уявлень. Грунування – це стратегія, яка допомагає тому, хто пише, краще зрозуміти самого себе, свої знання, переконання щодо теми. Етапи грунування є простими і дуже добре запам'ятовуються. Слід написати центральне слово або фразу посередині аркушу паперу, на слайді, на дошці. Потім треба записувати слова та фрази, які спадають на думку, з обраної теми. Коли всі ідеї записані, установлюються (там, де це можливо) зв'язки між поняттями. Можна записати стільки ідей скільки дозволить час, або поки вони не вичерпаються. Прикладом цього прийому може слугувати така схема:

Використання інтерактивних прийомів під час вивчення публіцистичних творів сприяє формуванню позитивної взаємодії між учасниками навчального процесу, що незмінно позначається на якості засвоєння учнями знань, активізує їхню пізнавальну діяльність. У процесі застосування інтерактиву, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються рольові ігри. Тому інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Н. М. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу / Н. М. Васильєва // *Управління школою*. – 2005. – № 34. – С. 22–24.
2. Вишня О. Твори / О. Вишня // *Зібрання творів : в 7 т. Т. 1: Фейлетони, гуморески, усмішки 1919–1924*. – К. : Держлітвидав України, 1963. – 397 с.
3. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи / І. Гейко // *Тема*. – 2004. – № 3/4. – С. 229–232.
4. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами / О. Комар // *Рідна школа*. – 2006. – № 5. – С. 5–60.
5. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Г. Крамаренко // *Відкритий урок*. – 2002. – № 5–6. – С. 7–10.
6. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
7. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.